

Gdańsk 17/01/2024

Dr hab. Dorota Simpson, professor of UBA
Department of Management
University of Business and Administration in Gdynia

**Review of doctoral dissertation
of M.A Emigrena Nikolli**

entitled: “Human Capital and Economic Growth: Comparative Panel Evidence of Balkan Region and European Union Countries” prepared under the supervision of dr hab. Przemysław Borkowski, prof. UG at the Faculty of Economics of the University of Gdańsk

The formal basis for preparing the review of the doctoral dissertation was the resolution of the Discipline Council of Economics and Finance of the University of Gdańsk dated October 26, 2023.

Selecting a topic and defining the research problem

The doctoral student addressed an important, from a macroeconomic point of view, problem relating to the interdependence between the level of human capital development and economic growth. The subject of research was the countries of the Balkan region and the European Union.

In the era of the knowledge-based economy, human capital plays a particularly important role. Extremely dynamic technological changes make it an unquestionable imperative to constantly increase the value of this most valuable asset of every country through investments in education and health care. The acceleration of changes causes a growing demand for new competences that can facilitate solving emerging problems, and considering the fact that the acquired knowledge becomes outdated very quickly - investing in education becomes particularly important. The need for constant learning

and adaptation to ongoing changes was first noticed in the microeconomic sphere. Business, whose main goal is to generate profit in the short term and increase the value of the company in the long term, noticed this need much earlier than decision-makers at the government level, although it should be emphasized that in 1999, ministers responsible for higher education in 29 European countries signed the Bologna Declaration, the aim of which was, among other things, to increase the level of teaching at European universities and bring them closer to American universities. The creation of the European Education Area (EEA) is also an initiative aimed at supporting EU countries in activities aimed at developing education and raising its level. The need to invest in digital education from an early age is reflected, among other things, in the adopted action plans under the EOE, referred to as subsequent Action Plans in the field of digital education.

Thanks to advanced digital technologies, especially artificial intelligence, it is possible to solve many problems much faster than a human would do without this support. Increasingly, not only routine work is performed by algorithms, but also solving complex and very complex problems is supported by artificial intelligence.

In the light of the ongoing changes, investing in human capital, with particular emphasis on digital skills, will result in increasing its value and may have a positive impact on increasing the level of economic development. From this point of view, I consider the choice of topic to be correct and could be the subject of a doctoral dissertation. In turn, the choice of the Balkan countries as the subject of research and the comparative analysis between EU and non-EU countries certainly fills the research gap in identifying the interdependence between economic growth and the development of human capital. In the introduction, the doctoral student presents the reasons for undertaking the research and describes in detail what new results of her research bring to the existing knowledge in this field (pp. 13-15), briefly presenting the current research results on the topic she has undertaken.

I have some doubts about the terminology used by the PhD student, namely the fact that the term "economic growth" is identified with the term "economic development". The title of the dissertation suggests that the subject of detailed considerations is the interdependence between human capital and economic growth, whereas in the titles of chapters 1 and 2 and subchapter 2.1, the author uses the term "economic development". The term "economic growth" is used to describe quantitative

changes in the production of goods and services, the pace of which depends on the methods of using production factors and technical and technological progress. The most frequently used measure to describe the level of economic growth is the value of gross domestic product per capita. However, the term "economic development", more often referred to as "economic and social development", has a broader meaning. It is, in fact, the consequence and the result of economic growth, but it is a reflection of qualitative and structural changes taking place in a given economy. Economic growth is a sine qua non condition for economic development. If the dissertation were to be published, I would suggest using the term "economic development" in the title instead of "economic growth". I expect that the PhD student will respond to this reflection during the defense of the thesis.

Objectives of the dissertation and research hypotheses

The doctoral student formulated the following research goals:

1. To examine the impact of human capital on economic growth in the Balkan countries
2. To identify the predominant determinants within the human capital variable in of economic development
3. To examine the behaviour of predominant determinants to answer the question whether there is a visible difference between Balkan EU and non-EU Balkan countries.

There were no research questions in the thesis that could introduce the reader to the objectives and hypotheses formulated by the PhD student. Defining the main goal and specific goals, divided into systematizing, cognitive-explanatory and methodological, would contribute to greater clarity of the PhD student's scientific arguments. However, including Figure 13 (presenting the concept of the dissertation) in the introduction, instead of on page 76, would be a good measure that would illustrate the concept of the research procedure adopted by the Author.

Referring to the formulation of objectives 1 and 3, I would like to emphasize that research is a process that has its own purpose and leads to obtaining a result or results intended to facilitate: problem identification, its diagnosis or its assessment,

development of recommendations, etc. From this point of view, the formulation of the second purpose is unquestionable.

It is a pity that the PhD student did not clearly formulate a thesis of the dissertation that would harmonize with the goals and hypotheses, although the following statement on p.15 could be considered as the thesis: "the study suggests that the quality of human capital, including education and health, has a more significant impact on growth in developing countries than in developed countries".

This assumption corresponds to the following hypotheses formulated by the PhD student:

H1: human capital is positively associated Balkan Region,

H2: government expenditure on education is positively associated correlated with economic growth in the Balkan countries,

H3: life expectancy is positively associated economic growth in Balkan Region,

H4: the level of education is positively associated with economic growth in Balkan Region,

H5: the impact of human capital on economic growth is stronger in Non-EU Balkan than EU-Balkan Region,

H6: the impact of government expenditure on education is stronger in the Non-EU Balkan Region than EU-Balkan Region,

H7: the impact of life expectancy is stronger in the Non-EU Balkan Region than EU-Balkan Region,

H8: the quality of education (measured by the number of primary, secondary and university students) is positively associated with the economic growth in a stronger way in Non-EU Balkan Region than EU-Balkan Region.

In hypothesis 4, I would add "level of education **measured**...is positively... "

In addition to the three formulated aims of the thesis, it would have been worth specifying the fourth objective as follow: verification of the formulated research hypotheses of the dissertation.

Selection of research methods

The doctoral student, describing the selection of research methods in the introduction, focused primarily on chapters 4 and 5, in which she uses a diverse set of statistical and econometric methods to verify the research hypotheses. She used them correctly and the fact that she did not use only one simple method but demonstrated the ability to select tools appropriate to the research procedure should be positively assessed. The introduction presents the research methodology in relation to statistical data in great detail. Once again, the research procedure was presented in detail in Chapter 4, in which the PhD student described and commented on the statistical data analysis methods she selected, paying attention to some of their imperfections and weaknesses. The described procedure consisted of five steps, which were discussed in detail on pages 85 and 86. Knowledge of quantitative methods and the ability to use them allowed the PhD student to verify the formulated hypotheses. The use of diverse quantitative research methods should be positively assessed.

However, the dissertation lacked the presentation of the methodology in chapters 1, 2 and 3, in which the PhD student presents extensive knowledge of the existing academic achievements relating to the scientific problems she studied. She reviews extensive literature in this field, but in the introduction she does not specify the methods and the procedure that were utilised in these parts of her thesis. The method of examining various sources relating to the issues of interest to the researcher is usually referred to as critical analysis of the subject literature. The descriptive method together with graphical and tabular methods is usually used to present the results of the analysis of the subject literature and the results of quantitative data research.

Despite this shortcoming, I believe that the combination of various research methods adopted, justified and clarified by the PhD student allowed the achievement of the purpose of the dissertation, proving not only the knowledge of research methods and techniques, especially in the field of statistics and econometrics, but also the ability to use them.

The structure of the work and the substantive content of the doctoral dissertation

The structure of the work submitted for review consists of an abstract in Polish and English, a list of the Author's publications, acknowledgments, an introduction, five

chapters, conclusions, a bibliography, lists of tables and figures and an annex containing 10 tables. The dissertation covers 180 pages, including 130 pages of the text. The doctoral student gave the following titles to individual chapters:

1. Theories of economic development
2. Human capital and economic development
3. Balkan countries
4. Model and data analysis
5. Results

In my opinion, the titles of chapters and some subchapters sound like encyclopedia entries, which means that their substantive content is not fully reflected. Chapter titles should include the problem that is solved in a given part of the doctoral dissertation. The reader does not receive precise information regarding the problems discussed in each chapter.

The proportions between individual chapters have also not been maintained (chapter 1 - 21 pages, chapter 2 - 22, chapter 3 - 11 pages, chapter 4 - 13 pages and chapter 5 - 42 pages). If the work were to be published, it might be worth considering creating one chapter from the existing chapters 2 and 3, and giving it the title: *Interdependence between human capital and economic development with particular emphasis on the Balkan countries*. In turn, some of the tables contained in Chapter 5 could be included in a separate annex.

Some of my reservations, which I mentioned earlier in relation to the adopted topic of the dissertation, concern the terms "economic growth" and "economic development" used interchangeably by the PhD student¹. Although the author is not the only one who uses both terms interchangeably, in my opinion it should have been written about in the introduction.

---

¹ Typically, economic growth is understood to mean an increase in the level of production of goods and services in a specific country and at a specific time. This concept refers to quantitative values and its measure is GDP. However, it is assumed that economic development, which is the result of economic growth, has a broader meaning and means not only quantitative but also qualitative changes in the economy of a given country. It is worth referring to I. Sachs who - as E. Mączyńska states - "proposed in the mid-1990s that the concept of "development" should be applied to situations in which progress takes place in every dimension, i.e. economic, social and ecological." E. Mączyńska, *Social capital in socio-economic development*, "PTE Bulletin", No. 3(102), August 2023.

In the first chapter, there is a lack of a subchapter whose purpose would be to systematize the terms used in the thesis, in particular to point out the differences in defining the mentioned concepts by different authors - "economic growth" and "economic development". Organizing the concepts and explaining the meaning in which they will be used in the dissertation usually contributes to greater clarity of the arguments.

In the first chapter, the doctoral student presented theories of economic growth, citing many different authors, which proves her great reliability and research inquisitiveness. However, I would suggest some systematization and making not only a classification, but also a critique of the presented views and theories, so that it would be possible to determine what position the PhD student takes towards them. This is, among other things, the method of critical analysis of the literature on the subject.

The presented economic growth factors, to which the author devoted subsection 1.2, do not include foreign direct investments, which have a positive impact not only on economic growth, but also on the development of human capital through the transfer of knowledge and skills. Factors that could have been mentioned include political stability, economic freedom, innovation and the lack or relatively small inequalities in the income of a given country's inhabitants (measured by the Gini coefficient). Although the PhD student stated that she was focusing on a set of "new" factors of economic growth, it is difficult to consider trade or industry as a new factor. It would be more clear to present both traditional and "new" growth factors in a table and then select those that would be considered important from the point of view of the criteria adopted by the PhD student and the objectives of the dissertation.

My comment regarding the substantive content of chapter 2 is similar to the one I expressed in relation to chapter 1. It should start with organizing the terms "human capital", "human resources" or "work potential". These terms both are also the subject of discussion among academics and practitioners. Human capital can be considered from the macroeconomic (the economy of a given country) and microeconomic point of view (i.e. organization) with a particular emphasis on the existence of close interdependence between both approaches. Good point of start in subsection 2.1 would be the following excerpt posted on page 100: "Human capital theory emphasizes the importance of education and training in the development of human skills and abilities, which in turn should contribute to the economic growth and productivity. The

theory that investment in education and training are similar to investment in physical capital, such as machinery or equipment, in that they increase an individual's productivity and earning potential. As such, individuals and societies should prioritize investing in education and training to improve the overall workforce and increase economic development.”

In subchapter 2.2, which was devoted to human capital measures, I missed considerations relating to measuring the level of socio-economic development using the Human Development Index, which was developed by Mahbub ul Haq in 1990 and which has been published by the United Nations since 1993 Development Program (UNDP) and takes into account the standard of living, health and educational dimensions². It was also possible to address the issue of the quality of human capital measured not only by education levels, but also by the results of the PISA and PIAAC tests³.

Chapter 3, which is 11 pages long and titled: *Balkan countries*, does not tell the reader much about its substantive content, as does the title of subchapter 3.1, which reads: *Balkan countries belonging to and not belonging to the EU*. Subsection 3.2, titled: *Factors of economic growth in the Balkan countries*, announces what will be the subject of scientific considerations. Perhaps it would be worth including this part of the dissertation either in chapter 2, as I mentioned earlier, or in chapter 1 as subsection 1.3, and then it would be an illustration of how the economic growth factors - described in 1.2 - are practically manifested in the Balkan countries.

The substantive content of chapters 4 and 5 proves that the PhD student not only knows, but also freely utilises the research apparatus in the field of using quantitative methods in economics to achieve the assumed goals and, above all, verify the formulated research hypotheses, which was fully reflected in the ending, which I

---

²The health dimension is assessed on the basis of life expectancy at birth, the educational dimension reflects average years of education for adults aged 25 and over and the expected years of education for children at the age of starting school, and the standard of living is measured by gross national income per capita, see . Human Development Index, <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>

³ The published results of one of the studies conducted by the OECD Economics Department indicated that improving the quality of teaching based on PISA results generates higher long-term growth in multi-factor productivity than the increase in the average number of years of schooling, see B. Égert , C. Maisonneuve, D. Turner, *A new macroeconomic measure of human capital exploiting PISA and PIAAC: Linking education policies to productivity*, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/a1046e2e-en.pdf?expires=1713361231&id=id&accname=quest&checksum=096AEA7122DB89FF822B8943BF31DFD0>

consider to be a very strong point of the reviewed dissertation. In the conclusion, the doctoral student pointed out a number of limitations of the dissertation and formulated recommendations addressed to decision-makers. This part of the thesis proves that the author can use both analytical approach and synthetical one that should be positively assessed.

When assessing conclusions my the only reservation concerns the dissatisfying discounting of the results of the literature research conducted by the PhD student in chapters 1 and 2.. They could have been received a little more attention in the end of the thesis.

To sum up, I would like to emphasize that the PhD student achieved the formulated goals and positively verified the research hypotheses, except for hypothesis H6, which assumes a stronger impact of government expenditure on education in non-EU countries than in EU countries. The hypothesis was confirmed for primary and secondary education, but not for higher education. As for hypothesis H4, assuming that the level of education is positively correlated with economic growth in the Balkan countries, the PhD student included in its place hypothesis H8, which appears twice (p. 136).

The results obtained in the research process are of an applied nature and allowed the PhD student to formulate recommendations to the policymakers, especially those ones who make decisions regarding economic, educational and health policy, which should be particularly highly appreciated. The substantive side of the dissertation proves the scientific and research maturity of the author, who has demonstrated the ability to formulate research problems and solve them independently. The reviewed dissertation is an important contribution to research on the problems of economic growth and development and the factors that influence them with a special focus on Balkan Region.

The comments I have made are of a debatable nature and do not affect the generally positive assessment of the substantive side of the dissertation. However, they may constitute one of the topics of discussion during the public defense of a doctoral dissertation.

Formal side of the hearing

The formal aspect of the thesis does not raise any major concerns. The dissertation contains all the necessary elements in the form of a short summary in Polish and English, table of contents, introduction, chapters, subchapters and points, conclusion, bibliography, lists of tables, figures and an appendix. There are minor editorial errors in the bibliography (e.g. on p. 148 - A. Akins , E.; T. Sultana et al. appears twice, p. 165; Glomm (1997) is not included in the reference list).

Some reservations are raised by the lack of short summaries and conclusions after the end of each chapter. It would be good to summarize the conclusions resulting from the considerations contained in each chapter. There is also no need to repeat some issues in different parts of the work, e.g. on page 62 there is a fragment that appears in the introduction on page 17.

Chapter 3, which is devoted to the Balkan countries, could include a map of the Balkan Peninsula. I would replace the figures with graphs in this part of the work with tables that would present the numerical data in a more clear way. The data presented in the form of a graph does not accurately reflect the numerical values, but rather only shows the trend. Full bibliographic descriptions of the sources under the tables should also be provided, and not just: "The author's own calculations based on data from the World Bank and the International Monetary Fund." A similar remark also applies to other tables included in the following chapters, in which the description of the source is limited to: "own study" or "own estimate" . It would be necessary to add the sources on which the author's own studies were based. In addition to the literature used on the subject, the list of sources should also include carefully described electronic sources of statistical data so that the reader can access them at any time. I also believe that some of the very extensive tables in chapters 4 and 5 could have been included in appendices.

The last comment refers to the time scope of the research - in the summary, in the introduction (p. 14) and in the conclusion (p. 138). The doctoral student states that the research will cover the period 2000-2019, meanwhile the data regarding the countries of the Balkan Region are contained in chapter 3, refer to the years 2000-2020. I would like to know what caused this slight inaccuracy.

To summarize the comments regarding the formal aspect, it is worth noting that the dissertation was written correctly in terms of language, which deserves a positive assessment.

Final conclusions

To sum up, I would like to emphasize that the PhD student achieved the assumed goals, reviewed extensive literature on the subject in relation to the role and impact of human capital on both economic growth and socio-economic development, and verified the research hypotheses based on in-depth quantitative research, in which she skillfully used various advanced tools in the field of statistics and econometrics, which should be particularly positively assessed. The results obtained in the research process are of an applied nature and allowed the PhD student to formulate recommendations to decision-makers, in particular in the Balkan countries that do not belong to the EU.

The substantive side of the dissertation proves the scientific and research maturity of the author, who has demonstrated the ability to formulate research problems and solve them independently. The reviewed dissertation is an important contribution to research on important problems in the field of economics, and in particular economic and social policy, presenting a picture of the situation and conditions accompanying socio-economic development in the countries of the examined region.

Assessing the substantive value, scientific and formal aspects of the doctoral dissertation prepared by M. Emigrena Nikolli, I declare that it meets the requirements for doctoral theses specified in the Act of March 14, 2003 on academic degrees and titles and on academic degrees and titles in the field of art, and in the Regulation of the Minister of Science and Higher Education of January 19, 2018 on the detailed procedure and conditions for carrying out activities in the doctoral process, in the habilitation procedure and in the procedure for awarding the title of professor, which states that a doctoral dissertation should constitute an original solution to a scientific problem or an original solution to a problem based on design, construction and technological development, or original artistic achievement and demonstrate the candidate's general theoretical knowledge in a given scientific or artistic discipline and the ability to independently conduct scientific or artistic work.

The dissertation by M. Emigrena Nikolli is:

- an original solution to a current and important scientific problem, filling a gap in the scientific literature regarding research on the determinants of economic development and the role and impact of human capital on economic growth in the Balkan countries;
- proof of the PhD student's general theoretical knowledge in the field of social sciences, in the discipline of economics and finance;
- proof of knowledge of theory, economic policy and practice in the field of interdependence between socio-economic development and human capital, which was the subject of scientific research, the results of which were included in the doctoral thesis;
- confirmation of the PhD student's mastery of the ability to independently conduct scientific work, both in relation to the critical analysis of secondary sources and to design and independently conduct quantitative research using appropriately selected statistical and econometric methods, the results of which allow the verification of research hypotheses and the formulation of recommendations and scientific conclusions not only of a cognitive, but also application nature.

The comments presented in the review are of a debatable nature and do not affect my overall positive assessment of the dissertation, and may give the PhD student the opportunity to respond to them during the discussion during the public defense.

Therefore, I apply to the Economics and Finance Discipline Council of the University of Gdańsk to admit M.A. Emigrena Nikolli for public defense.

A handwritten signature in blue ink, reading "David Simpson". The signature is written in a cursive style with a large initial 'D'.

Dr hab. prof. WSAiB Dorota Simpson

Gdańsk, 17.01.2024

Department of Management

University of Business and Administration in Gdynia

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Emigreny Nikolli

pt.: “Human Capital and Economic Growth: Comparative Panel Evidence of Balkan Region and European Union Countries” przygotowanej pod kierunkiem dr. hab. Przemysława Borkowskiego, prof. UG, na Wydziale Ekonomicznym Uniwersytetu Gdańskiego

Podstawą formalną sporządzenia recenzji rozprawy doktorskiej była uchwała Rady Dyscypliny Ekonomia i finanse Uniwersytetu Gdańskiego z dnia 26 października 2023 roku.

Wybór tematu i określenie problemu badawczego

Doktorantka podjęła istotny, z makroekonomicznego punktu widzenia, problem odnoszący się do współzależności pomiędzy poziomem rozwoju kapitału ludzkiego a wzrostem gospodarczym. Za przedmiot badań przyjęła kraje regionu bałkańskiego oraz Unii Europejskiej.

W dobie gospodarki opartej na wiedzy kapitał ludzki odgrywa szczególnie istotną rolę. Niezwykle dynamiczne zmiany technologiczne sprawiają, że niekwestionowanym imperatywem staje się konieczność stałego podnoszenia wartości tego najcenniejszego dobra każdego kraju poprzez inwestycje w edukację i ochronę zdrowia. Akceleracja zachodzących zmian wywołuje rosnące

zapotrzebowanie na nowe kompetencje, które mogą ułatwić rozwiązywanie pojawiających się problemów a biorąc pod uwagę fakt, że nabywana wiedza bardzo szybko ulega dezaktualizacji - inwestowanie w edukację nabiera szczególnego znaczenia. Konieczność stałego uczenia się i dostosowywania do zachodzących zmian została w pierwszej kolejności dostrzeżona w sferze mikroekonomicznej. Biznes, którego głównym celem jest generowanie zysku w krótkim okresie oraz wzrost wartości przedsiębiorstwa w długim okresie, dostrzegł tę potrzebę znacznie wcześniej niż decydenci na szczeblu rządowym, choć należy podkreślić, że w 1999 roku ministrowie odpowiedzialni za szkolnictwo wyższe w 29 krajach europejskich podpisali deklarację bolońską, której celem był między innymi wzrost poziomu nauczania w uczelniach europejskich i zbliżenie ich do uczelni amerykańskich. Utworzenie Europejskiego Obszaru Edukacji (EOE) to także inicjatywa mająca na celu wspieranie państw unijnych w działaniach zmierzających do rozwoju edukacji i podnoszenia jej poziomu. Potrzeba inwestowania już od najmłodszych lat w edukację cyfrową znalazła między innymi odzwierciedlenie w przyjmowanych planach działania w ramach EOE, określanych jako kolejne Plany działania w dziedzinie edukacji cyfrowej.

Dzięki zaawansowanym technologiom cyfrowym, ze sztuczną inteligencją na czele, możliwe staje się rozwiązywanie wielu problemów w tempie znacznie szybszym niż zrobiłby to człowiek bez owego wsparcia. Coraz częściej nie tylko rutynowe prace wykonywane są przez algorytmy, ale także rozwiązywanie złożonych i bardzo skomplikowanych problemów wspierane jest przez sztuczną inteligencję.

W świetle zachodzących zmian inwestowanie w kapitał ludzki, ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności cyfrowych, będzie skutkować podnoszeniem jego wartości i może wywierać pozytywny wpływ na wzrost poziomu rozwoju gospodarczego. Z tego punktu widzenia uważam wybór tematu za prawidłowy i mogący stanowić przedmiot rozprawy doktorskiej. Z kolei wybór krajów bałkańskich jako przedmiotu badań oraz dokonanie analizy komparatywnej pomiędzy państwami należącymi i nienależącymi do UE z pewnością wypełnia lukę badawczą w zakresie identyfikacji współzależności pomiędzy wzrostem gospodarczym a rozwojem kapitału ludzkiego. Doktorantka we wstępie przedstawia przesłanki podjęcia badań oraz szczegółowo opisuje, co nowego wyniki jej badań wnoszą do istniejącej wiedzy w tej

dziedzinie (s. 13-15), przedstawiając krótko dotychczasowe wyniki badań w podjętym przez nią temacie.

Pewną moją wątpliwość wzbudza używana przez Doktorantkę terminologia a mianowicie fakt utożsamiania terminu „wzrost gospodarczy” z terminem „rozwój gospodarczy”. Tytuł rozprawy sugeruje, że przedmiotem szczegółowych rozważań jest współzależność między kapitałem ludzkim a wzrostem gospodarczym, tymczasem w tytułach rozdziałów 1 i 2 oraz podrozdziału 2.1 Autorka posługuje się terminem rozwoju gospodarczego. Termin „wzrost gospodarczy” stosowany jest do określenia zmian ilościowych w produkcji towarów i usług, których tempo zależy od sposobów wykorzystania czynników produkcji oraz postępu techniczno-technologicznego. Najczęściej wykorzystywanym miernikiem służącym do opisanie poziomu wzrostu gospodarczego jest wartość produktu krajowego brutto przypadającego na jednego mieszkańca. Natomiast termin „rozwój gospodarczy”, częściej określany jako „rozwój gospodarczo-społeczny”, ma szersze znaczenie. Stanowi w istocie następstwo, wynik wzrostu gospodarczego, ale jest odzwierciedleniem zmian jakościowych oraz strukturalnych zachodzących w danej gospodarce. Wzrost gospodarczy jest warunkiem sine qua non rozwoju gospodarczego. Jeśli rozprawa miałaby zostać opublikowana to sugerowałabym użycie w tytule terminu „rozwój gospodarczy” zamiast wzrost gospodarczy. Oczekuję, że Doktorantka ustosunkuje się do tej refleksji podczas obrony.

Cele rozprawy i hipotezy badawcze

Doktorantka sformułowała następujące cele badawcze:

1. Zbadanie wpływu kapitału ludzkiego na wzrost gospodarczy w krajach bałkańskich
2. Identyfikacja dominujących determinant w ramach zmiennej kapitału ludzkiego w kontekście rozwoju gospodarczego
3. Zbadanie zachowania dominujących determinant w celu znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy istnieje widoczna różnica między krajami bałkańskimi należącymi i nienależącymi do UE.

Zabrakło mi w pracy pytań badawczych, które mogłyby wprowadzić czytelnika do sformułowanych przez Doktorantkę celów i hipotez. Określenie celu głównego oraz celów szczegółowych, podzielonych na systematyzujące, poznawczo-wyjaśniające i metodyczne, przyczyniłoby się do większej klarowności prowadzonego przez Doktorantkę wywodu naukowego. Natomiast zamieszczenie we wstępie, zamiast na s. 76, rysunku 13, prezentującego koncepcję rozprawy również stanowiłoby zabieg, który ilustrowałby przyjętą przez Autorkę koncepcję procedury badawczej.

Odnosząc się do sformułowania celów 1 i 3, chciałabym zaznaczyć, że badanie jest procesem, który ma swój cel i prowadzi do uzyskania wyniku lub wyników, mających ułatwić: identyfikację problemu, diagnozę, jego ocenę, opracowanie rekomendacji itp. Z tego punktu widzenia sformułowanie celu drugiego nie budzi zastrzeżeń.

Szkoda, że Doktorantka wyraźnie nie sformułowała tezy rozprawy, która harmonizowałaby z celami oraz hipotezami, chociaż można by za takową uznać stwierdzenie (s.15), iż jakość „kapitału ludzkiego - uwzględniająca edukację i zdrowie – ma znacząco większy wpływ na wzrost gospodarczy w krajach rozwijających się niż w krajach rozwiniętych”. Założenie to koresponduje z następującymi hipotezami sformułowanymi przez Doktorantkę:

H1: kapitał ludzki jest pozytywnie skorelowany ze wzrostem gospodarczym w krajach bałkańskich,

H2: rządowe wydatki na edukację są pozytywnie skorelowane z wzrostem gospodarczym w krajach bałkańskich,

H3: oczekiwana średnia długość życia jest pozytywnie skorelowana ze wzrostem gospodarczym w krajach bałkańskich,

H4: poziom edukacji jest pozytywnie skorelowany ze wzrostem gospodarczym w krajach bałkańskich,

H5: wpływ kapitału ludzkiego na wzrost gospodarczy jest silniejszy w krajach bałkańskich nienależących do UE niż w należących,

H6: wpływ wydatków rządowych na edukację jest silniejszy w krajach bałkańskich nienależących do UE niż w należących,

H7: wpływ oczekiwanej średniej długości życia jest silniejszy w krajach bałkańskich nienależących do UE niż w należących,

H8: Jakość wykształcenia (mierzona liczbą uczniów szkół podstawowych, średnich oraz studentów) jest silniej pozytywnie skorelowana ze wzrostem gospodarczym w krajach bałkańskich nienależących do UE niż w należących.

W hipotezie 4 dodałabym „poziom edukacji mierzony ... „

Zakładam, że czwartym celem Doktorantki, choć nie wyartykułowanym we wstępie, była weryfikacja sformułowanych hipotez badawczych.

Dobór metod badawczych

Doktorantka, opisując we wstępie dobór metod badawczych, skoncentrowała się przede wszystkim na rozdziałach 4 i 5, w których wykorzystuje zróżnicowany zestaw metod statystyczno-ekonometrycznych dla zweryfikowania postawionych hipotez badawczych. Wykorzystała je w sposób prawidłowy i należy pozytywnie ocenić fakt, że nie zastosowała tylko jednej, prostej metody, ale wykazała się umiejętnością doboru narzędzi odpowiednich do zastosowanej procedury badawczej. We wstępie bardzo szczegółowo została przedstawiona metodyka postępowania badawczego w odniesieniu do danych statystycznych. Kolejny raz procedura badawcza została szczegółowo zaprezentowana w rozdziale 4, w którym Doktorantka opisała i ustosunkowała się do wybranych przez siebie metod analizy danych statystycznych, zwracając uwagę na niektóre ich niedoskonałości i słabe strony. Na opisaną procedurę składało się pięć kroków postępowania, co zostało szczegółowo omówione na s. 85 i 86. Znajomość metod ilościowych i umiejętność ich wykorzystania pozwoliła Doktorantce na weryfikację sformułowanych hipotez. Należy pozytywnie ocenić wykorzystanie zróżnicowanych ilościowych metod badawczych.

W rozprawie zabrakło mi jednak przedstawienia metodyki postępowania w rozdziałach 1, 2 i 3, w których Doktorantka prezentuje szeroką wiedzę w zakresie istniejącego dorobku naukowego odnoszącego się do badanych przez nią problemów naukowych. Dokonuje w nich przeglądu bogatej literatury z tego zakresu, ale we wstępie nie określa zastosowanej procedury. Metoda, polegająca na badaniu różnych źródeł odnoszących się do zagadnień, stanowiących przedmiot

zainteresowania badacza, określana jest zazwyczaj jako krytyczna analiza literatury przedmiotu. Do prezentacji wyników przeprowadzonej analizy literatury przedmiotu oraz prezentacji wyników badania danych ilościowych wykorzystuje się z reguły metodę opisową wraz z metodami graficznymi i tabelarycznymi.

Mimo tego braku, uważam, że przyjęta i uzasadniona przez Doktorantkę kombinacja różnych metod badawczych pozwoliła na zrealizowania celu dysertacji, dowodząc równocześnie nie tylko znajomości metod i technik badawczych, zwłaszcza z zakresu statystyki i ekonometrii, ale także umiejętności posługiwania się nimi.

Struktura pracy i zawartość merytoryczna rozprawy doktorskiej

Na strukturę przedstawionej do recenzji pracy składa się streszczenie w języku polskim i angielskim, lista publikacji Autorki, wstęp, pięć rozdziałów, zakończenie, bibliografia, spisy tabel, rysunków oraz załącznik zawierający 10 tabel. w postaci tabel. Rozprawa obejmuje 180 stron, w tym tekst stanowi 130 stron. Doktorantka nadała poszczególnym rozdziałom następujące tytuły:

1. Teorie rozwoju gospodarczego
2. Kapitał ludzki a rozwój gospodarczy
3. Kraje bałkańskie
4. Analiza modeli i danych statystycznych
5. Wyniki

W moim przekonaniu tytuły rozdziałów oraz niektórych podrozdziałów brzmią zbyt hasłowo, co sprawia, że nie w pełni została oddana ich merytoryczna zawartość. Czytelnik nie otrzymuje precyzyjnej informacji odnośnie do problemów poruszanych w każdym rozdziale. Nie zachowane zostały także proporcje pomiędzy poszczególnymi rozdziałami (rozdział 1 – 21 stron, rozdział 2 – 22, rozdział 3 – 11 stron, rozdział 4 - 13 stron i rozdział 5 – 42 strony). Jeśli praca miałaby zostać opublikowana, to może warto byłoby rozważyć utworzenie jednego rozdziału z dotychczasowych rozdziałów 2 i 3, i nadać mu tytuł: *Współzależności pomiędzy kapitałem ludzkim a rozwojem gospodarczym ze szczególnym uwzględnieniem*

krajów bałkańskich. Z kolei część tabel zawartych w rozdziale 5 można by zamieścić w oddzielnym załączniku.

Pewne moje zastrzeżenia, o których wcześniej wspomniałam w odniesieniu do przyjętego tematu rozprawy, dotyczą używanych przez Doktorantkę zamiennie terminów „wzrost gospodarczy” i „rozwój gospodarczy”¹. Wprawdzie Autorka nie jest jedyną, która stosuje oba terminy zamiennie, ale należałoby o tym napisać we wstępie.

W rozdziale pierwszym zabrakło mi podrozdziału, którego celem byłoby usystematyzowanie wykorzystywanych w rozprawie terminów, w szczególności wskazanie na różnice w definiowaniu przez różnych autorów wspomnianych pojęć - „wzrost gospodarczy” i „rozwój gospodarczy”. Uporządkowanie pojęć i wyjaśnienie w jakim znaczeniu będą używane w dysertacji zwykle przyczynia się do większej klarowności wywodów.

Doktorantka zaprezentowała w pierwszym rozdziale teorie wzrostu gospodarczego, przywołując wielu różnych autorów, co świadczy o jej dużej rzetelności i dociekliwości badawczej. Sugerowałabym jednak pewne usystematyzowanie oraz dokonanie nie tylko klasyfikacji, ale także krytyki przedstawianych poglądów i teorii tak, by można było stwierdzić, jakie stanowisko wobec nich zajmuje Doktorantka. Na tym między innymi polega metoda krytycznej analizy literatury przedmiotu.

Wśród prezentowanych czynników wzrostu gospodarczego, którym Autorka poświęciła podrozdział 1.2, nie znalazły się bezpośrednio inwestycje zagraniczne, wywierające pozytywny wpływ nie tylko na wzrost gospodarczy, ale także na rozwój kapitału ludzkiego poprzez transfer wiedzy i umiejętności. Można było wspomnieć o takich czynnikach, jak choćby stabilność polityczna, wolność gospodarcza, innowacyjność czy brak lub stosunkowo niewielkie nierówności w dochodach

---

¹ Zazwyczaj przez wzrost gospodarczy rozumie się wzrost poziomu produkcji towarów i usług w określonym państwie i w określonym czasie. Pojęcie to odnoszone jest do wartości ilościowych a za jego miernik przyjmuje się PKB. Natomiast przyjmuje się, że rozwój gospodarczy, który jest wynikiem wzrostu gospodarczego, ma szersze znaczenie i oznacza nie tylko ilościowe, ale i jakościowe zmiany w gospodarce danego kraju. Warto odwołać się do I. Sachsa, który – co stwierdza E. Mączyńska - „zapropozował w połowie lat 90. ubiegłego wieku, by pojęcie „rozwój” stosować wyłącznie do takich sytuacji, w których postęp ma miejsce w każdym wymiarze, tj. w wymiarze gospodarczym, społecznym i ekologicznym”. E. Mączyńska, *Kapitał społeczny w społeczno-gospodarczym rozwoju*, „Biuletyn PTE”, nr 3(102), sierpień 2023.

mieszkańców danego państwa (mierzone współczynnikiem Giniego). Wprawdzie Doktorantka zastrzegła, że koncentruje się na zestawie „nowych” czynników wzrostu gospodarczego, ale trudno uznać handel lub przemysł za nowy czynnik. Bardziej klarowne byłoby tabelaryczne ujęcie zarówno tradycyjnych, jak i „nowych” czynników wzrostu a następnie dokonanie wyboru tych, które z - punktu widzenia przyjętych przez Doktorantkę kryteriów oraz celów rozprawy – uznane zostałyby za istotne.

Moja uwaga odnośnie do zawartości merytorycznej rozdziału 2 jest podobna do tej, którą wyraziłam w stosunku do rozdziału 1. Należałoby go rozpocząć od uporządkowania pojęć „kapitał ludzki”, „zasoby ludzkie” czy „potencjał pracy”², bo i z takim terminem, choć rzadziej, można się spotkać w literaturze przedmiotu. Kapitał ludzki można rozpatrywać z punktu makroekonomicznego i mikroekonomicznego, czyli organizacji, zwracając uwagę na istnienie ścisłej współzależności pomiędzy obydwojma podejściami. Dobrym punktem wyjścia w podrozdziale 2.1 byłby następujący fragment zamieszczony na s. 100: „ Human capital theory emphasizes the importance of education and training in the development of human skills and abilities, which in turn should contribute to the economic growth and productivity. The theory that investment in education and training are similar to investment in physical capital, such as machinery or equipment, in that they increase an individual’s productivity and earning potential. As such, individuals and societies should prioritize investing in education and training to improve the overall workforce and increase economic development”.

W podrozdziale 2.2, który poświęcony został miernikom kapitału ludzkiego zabrakło mi rozważań odnoszących się do mierzenia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego za pomocą wskaźnika Human Development Index, który został opracowany przez Mahbuba ul Haq’a w 1990 roku, a który od 1993 roku jest publikowany przez United Nations Development Programme (UNDP) i uwzględnia

---

² “Labor potential of the enterprise is a critical element of the company’s potential due to the unique role in the economic activity, it can easily facilitate the increase of profit or otherwise lead a company to bankruptcy. It depends on a range of objective and subjective factors which include personal characteristics of the workers and their ability to cooperate and are strongly connected with material and information supply”, O. Novikova, *Principles and Priorities of Labour Potential management at the Enterprise*, “Modern Economics”, June 2022, s.155 lub <https://www.researchgate.net/publication/344531442> Principles and Priorities of Labor Potential Management at the Enterprise

poziom życia, wymiar zdrowotny oraz edukacyjny³. Można było także podjąć wątek jakości kapitału ludzkiego mierzony nie tylko poziomami kształcenia, ale także wynikami testów PISA i PIAAC⁴.

Liczący 11 stron rozdział 3, którego tytuł brzmi: *Kraje bałkańskie*, niewiele mówi czytelnikowi o jego merytorycznej zawartości, podobnie zresztą jak tytuł podrozdziału 3.1, który ujęty został jako: *Kraje bałkańskie należące i nie należące do UE*. Natomiast podrozdział 3.2, noszący tytuł: *Czynniki wzrostu gospodarczego w krajach bałkańskich*, zapowiada, co będzie przedmiotem rozważań naukowych. Może warto byłoby włączyć tę część dysertacji albo do rozdziału 2, o czym wcześniej wspomniałam, albo do rozdziału 1 jako 1.3 i wówczas byłaby to ilustracja jak praktycznie w krajach bałkańskich przejawiają się opisane w 1.2 czynniki wzrostu gospodarczego.

Merytoryczna zawartość rozdziałów 4 i 5 dowodzi, że Doktorantka nie tylko zna, ale swobodnie posługuje się aparatem badawczym z zakresu wykorzystania metod ilościowych w ekonomii dla zrealizowania założonych celów, a przede wszystkim zweryfikowania sformułowanych hipotez badawczych, co znalazło pełne odzwierciedlenie w zakończeniu, które uważam za silną stronę recenzowanej dysertacji. Doktorantka wskazała w nim na szereg ograniczeń rozprawy oraz sformułowała rekomendacje skierowane do decydentów. Ta część pracy udowadnia, że Autorka potrafi posługiwać się zarówno podejściem analitycznym, jak i syntetycznym, co należy ocenić pozytywnie.

Jedynе moje zastrzeżenie odnosi się do budzącego niedosyt zdyskontowania wyników badań literaturowych, które zostały przeprowadzone przez Doktorantkę. Można było poświęcić im nieco więcej uwagi w zakończeniu.

---

³ Wymiar zdrowotny oceniany jest na podstawie oczekiwanej długości życia w chwili urodzenia, wymiar edukacyjny obrazuje średnie lata nauki dla dorosłych w wieku 25 lat i więcej oraz oczekiwanych lat nauki dla dzieci w wieku rozpoczęcia szkoły, zaś poziom życia mierzy się dochodem narodowym brutto na mieszkańca, zob. Human Development Index, <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>

⁴ Opublikowane wyniki jednego z badań prowadzonych przez Departament Ekonomiczny OECD wskazywały, że poprawa jakości nauczania na podstawie wyników w badaniu PISA generuje wyższy długoterminowy wzrost produktywności wieloczynnikowej niż wzrost średniej liczby lat nauki szkolnej, zob. B. Égert, C. Maisonneuve, D. Turner, *A new macroeconomic measure of human capital exploiting PISA and PIAAC: Linking education policies to productivity*, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/a1046e2e-en.pdf?expires=1713361231&id=id&accname=quest&checksum=096AEA7122DB89FF822B8943BF31DFD0>

Reasumując, pragnę podkreślić, że Doktorantka zrealizowała założone cele, pozytywnie zweryfikowała hipotezy badawcze, poza hipotezą H6, zakładającą silniejszy wpływ rządowych nakładów na edukację w krajach nie należących do UE niż należących. Hipoteza została potwierdzona w odniesieniu do szkolnictwa podstawowego i średniego, ale nie wyższego. Jeśli chodzi o hipotezę H4, zakładającą, że poziom edukacji jest pozytywnie skorelowany ze wzrostem gospodarczym w krajach bałkańskich, to w zakończeniu Doktorantka zamieściła w jej miejscu hipotezę H8, która występuje dwa razy (s. 136).

Wyniki otrzymane w procesie badawczym mają charakter aplikacyjny i pozwoliły Doktorantce na sformułowanie rekomendacji pod adresem rządzących, a zwłaszcza podejmujących decyzje odnośnie do polityki gospodarczej, edukacyjnej i zdrowotnej, co należy szczególnie wysoko ocenić. Merytoryczna strona rozprawy świadczy o dojrzałości naukowo-badawczej Autorki, która wykazała się umiejętnością formułowania problemów badawczych i ich samodzielnego rozwiązywania. Recenzowana dysertacja stanowi ważny przyczynek do badań nad problemami wzrostu i rozwoju gospodarczego oraz czynnikami, które na nie wpływają.

Poczynione przeze mnie uwagi mają charakter dyskusyjny i nie wpływają na ogólnie pozytywną ocenę merytorycznej strony dysertacji. Mogą natomiast stanowić jeden z przedmiotów dyskusji podczas publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

Formalna strona rozprawy

Formalna strona pracy nie budzi większych zastrzeżeń. Rozprawa zawiera wszystkie niezbędne elementy w postaci krótkiego streszczenia w języku polskim i angielskim, spisu treści, wstępu, rozdziałów, podrozdziałów i punktów, zakończenia, bibliografii, spisów tabel, rysunków oraz załącznika. W bibliografii występują drobne redakcyjne uchybienia (np. na s.148 – A. Akins, E.; T. Sultana i inni występuje dwa razy, s. 165; pozycji Glomm (1997) brak w spisie literatury).

Pewne zastrzeżenia wzbudza brak krótkich podsumowań, wniosków po zakończeniu każdego rozdziału. Dobrze byłoby podsumować wnioski wynikające z rozważań zawartych w każdym rozdziale. Niepotrzebne są także powtórzenia niektórych kwestii w różnych częściach pracy, np. na s. 62 jest fragment, który występuje we wstępie na s. 17.

W rozdziale 3, który poświęcony jest krajom bałkańskim, można by zamieścić mapę Półwyspu Bałkańskiego. Rysunki z wykresami, zamieszczone w tej części pracy, zastąpiłabym tabelami, które w bardziej czytelny sposób prezentowałyby dane liczbowe. Dane przedstawione w postaci wykresu nie oddają dokładnie wielkości liczbowych, a raczej pokazują tylko trend. Należałoby też podać pełne opisy bibliograficzne źródeł pod tabelami, a nie tylko: „własne obliczenia Autorki na podstawie danych Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego”. Podobna uwaga dotyczy także innych tabel zamieszczonych w kolejnych rozdziałach, pod którymi opis źródła ograniczony jest do: „opracowanie własne” lub „własne oszacowanie”. Należałoby dodać źródła, na podstawie których powstały te własne opracowania Autorki. Oprócz wykorzystanej literatury przedmiotu w spisie źródeł powinny również wystąpić dokładnie opisane źródła elektroniczne danych statystycznych tak, aby czytelnik mógł w każdej chwili do nich dotrzeć. Uważam też, iż część bardzo obszernych tabel w rozdziale 4 i 5 można by zamieścić w załącznikach, a w tekście odwołać się do nich.

Ostatnia uwaga odnosi się do zakresu czasowego badań – streszczeniu, we wstępie (s. 14) oraz w zakończeniu (s. 138) Doktorantka stwierdza, że badanie będzie obejmować okres 2000-2019, tymczasem dane odnośnie do krajów Regionu Bałkańskiego, zawarte w rozdziale 3, odnoszą się do lat 2000-2020. Chciałabym się dowiedzieć z czego wynika ta drobna nieścisłość.

Podsumowując uwagi odnośnie do strony formalnej, warto zaznaczyć, że dysertacja została napisana poprawnie pod względem językowym, co zasługuje na pozytywną ocenę.

Wnioski końcowe

Reasumując, pragnę podkreślić, że Doktorantka zrealizowała założone cele, dokonała przeglądu bogatej literatury przedmiotu w odniesieniu do roli i wpływu kapitału ludzkiego zarówno na wzrost gospodarczy, jak i rozwój społeczno-gospodarczy oraz zweryfikowała postawione hipotezy badawcze na podstawie pogłębionych badań ilościowych, w których umiejętnie wykorzystwała bogate instrumentarium z zakresu statystyki i ekonometrii, co należy szczególnie pozytywnie ocenić. Wyniki otrzymane w procesie badawczym mają charakter aplikacyjny i pozwoliły Doktorantce na sformułowanie rekomendacji pod adresem decydentów, w szczególności w krajach bałkańskich nie należących do UE.

Merytoryczna strona rozprawy świadczy o dojrzałości naukowo-badawczej Autorki, która wykazała się umiejętnością formułowania problemów badawczych i ich samodzielnego rozwiązywania. Recenzowana dysertacja stanowi istotny przyczynek do badań nad ważnymi problemami z zakresu ekonomii, a w szczególności polityki ekonomiczno-społecznej przybliżając obraz sytuacji i uwarunkowań towarzyszących rozwojowi społeczno-gospodarczemu w krajach badanego regionu.

Oceniając wartość merytoryczną, stronę naukową i formalną rozprawy doktorskiej mgr Emigreny Nikolli, stwierdzam, że spełnia ona wymogi stawiane pracom doktorskim, określone w ustawie z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki, oraz w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, gdzie stwierdza się, że rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne rozwiązanie problemu w oparciu o opracowanie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne, lub oryginalne dokonanie artystyczne oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej.

Rozprawa mgr Emigreny Nikolli jest:

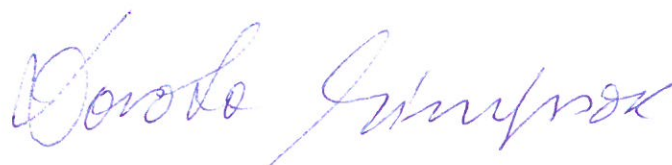
- oryginalnym rozwiązaniem aktualnego i ważnego problemu naukowego, wypełniając lukę w piśmiennictwie naukowym, dotyczącym badań nad uwarunkowaniami rozwoju gospodarczego i rolę oraz wpływem kapitału ludzkiego na wzrost gospodarczy w krajach bałkańskich;
- dowodem ogólnej wiedzy teoretycznej Doktorantki w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie ekonomia i finanse;
- dowodem znajomości teorii, polityki gospodarczej i praktyki w zakresie współzależności pomiędzy rozwojem społeczno-gospodarczym a kapitałem ludzkim, co stanowiło przedmiot badania naukowego, którego wyniki znalazły się w rozprawie doktorskiej;
- potwierdzeniem opanowania przez Doktorantkę umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej zarówno w odniesieniu do krytycznej analizy

źródeł wtórnych, jak i zaprojektowania oraz samodzielnego prowadzenia badań ilościowych z wykorzystaniem odpowiednio dobranych metod statystycznych oraz ekonometrycznych, których wyniki pozwalają na weryfikację hipotez badawczych oraz formułowanie rekomendacji i wniosków naukowych nie tylko o charakterze poznawczym, ale i aplikacyjnym.

Przedstawione w recenzji uwagi mają charakter dyskusyjny i nie wpływają na moją ogólną pozytywną ocenę dysertacji, a mogą dać Doktorantce możliwość ustosunkowania się do nich podczas dyskusji w czasie publicznej obrony.

W związku z tym wnoszę do Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse Uniwersytetu Gdańskiego o dopuszczenie mgr Emigreny Nikolli do publicznej obrony.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Dorota Gimprowicz". The signature is written in a cursive, flowing style.

